

Végh László

Pénzbetegség

Mindenünnké vált a gazdaság és annak növekedése. Nem tagadhatjuk a gazdasági növekedés eredményeit. Ma a fogyasztói társadalom átlagos polgára jobb körülmények között élhet, mint pár száz éve a főnemesek. Lehet személykocsink és szinte mindent megvásárolhatunk, barangolhatunk a világhálón és ténylegesen is bejárhatjuk a világot, nagyon sok betegségből meg tudnak gyógyítani, és még sorolhatnánk a fogyasztói létezés számos velejáróját. Ám bárhogyan is sugallják a fogyasztást gerjesztő hirdetések, mégsem érezzük magunkat annyira jól. Nő a magukat magányosnak, boldogtalannak érző emberek száma, és nem szeretünk a távolabbi jövőre gondolni. Nem csoda, a gazdaság és a pénz a mostra, a pillanatra figyel, csak az éppen érvényes ár, árfolyam számít.

Szembe kellene néznünk a gazdaság növekedésének fenntarthatatlanságával. Erőforrás és nyersanyag kell hozzá, és mivel ezeknek készletei végesek, mára nagy bajba került az emberiség. Mivel a nagy kőolajmezők kimerülöben vannak, és jelentősebb új lelőhelyeket alig fedeznek fel, 1998 decembere óta tízszeresére emelkedett a kőolaj világpiacon ára. Ezzel párhuzamosan emelkedik a földgáz ára is. Közben folyamatosan csökken a világ gabonataraléka, és mivel a gabonából már számottevő mennyiségben gyártanak üzemanyagot is, az elmúlt fél évben közel kétszeresére ugrott a gabona világpiacon ára, és megindult az élelmiszerárak gyors emelkedése.

Bár a közelgő összeomlás jelei nyilvánvalóak, az emberiség nem akar róla tudomást venni. Ugyan a Wall Street Journal 2007. november 19-i elsőoldali vezércikkében és a Time Magazine két nappal későbbi számában felhívta a figyelmet, hogy a kőolaj termelése valószínűleg nem növelhető tovább, meggy minden a maga megszokott útján. Úgy viselkedik a világ, mint a tehetetlenül sodródó szenvedélybeteg, aki ugyan tudja, hogy végromlásba dönti magát, de képtelen szabadulni függő helyzetéből.

Rá kell döbbenünk arra, változásra képtelen viselkedésünk fő oka egy szenvedélybetegség, a pénzbetegség, a pénztől való kóros függőség. Mert annyira általános, észre sem vesszük, és nem foglalkozunk vele. Függőségben élni nehéz. Általában úgy kerül valaki függőségbe, hogy a teljes élettel együttjáró örömeiből nem jut neki elég. Az örömezt az agykéregünk örömközpontja kelti, hogy a létfenntartást és az utódnemzést szolgáló cselekvéseket jutalmazza és ösztönözzé. Ekkor az agykéregben dopamin szabadul fel, ennek az idegsejtek közötti kapcsolatot közvetítő vegyületnek a hatására érzünk örömet. Nemcsak az étel és ital fogyasztása és a nemi kapcsolat során szabadulhat fel dopamin, hanem mindazzal, ami ezekkel együtt jár, ezekhez kapcsolódik. Mivel az ember társas lény, és csak együtt maradhatunk fenn, az emberi kapcsolatok jeles alkalmait, a szeretet adását és viszonzását, az ajándékozást, az önzetlen segítséget és hasonlókat is jutalmazza agykéregünk örömközpontja. Öröme mindenkinél szüksége van. Bizonyos vegyüle-

tek, mint az alkohol, nikotin és a kábítószeres is tudják növelni az agykéregben felszabaduló dopamin mennyiségét. Viszont ezekhez hozzászoknak az idegsejtek, ezért az örömrzéshez is egyre több kell belőlük. Örömrzést ad, dopamin felszabadulására vezethet a szenvedélyé váló munka és a hirdetések egyfajta hatására történő vásárlás is.

A pénz általános örömszer az emberiség számára. Hiszen amióta van, társulhat az ételhez és más szükséglethez való jutással. Az ember, akárcsak Pavlov kutyái a csengőhangot az etetéssel, ösztönösen összeköti az örömröt és a pénzt. Örömrhöz juthatsz, ha van pénzed, jobb, ha minél több van belőle. Egy idő után már elég csak pénzt számolni, tanulmányozni a folyószámlát és máris örülök. Akkor válik a pénzhez társuló örömr veszélyessé, ha az egyén máshonnan alig vagy egyáltalán nem jut örömrhöz. Nem étkezik, hanem csak fál, rosszak az emberi kapcsolatai, és mert nem megfelelő környezetben nőtt fel, igazából semminek sem tud örülni. Örömrforrásnak marad a pénz halmozása. Pénzbetegség esetén a pénz már nem vásárlásra kell, hanem önmagáért a pénzért, a pénz adta örömrzésért. Egy pénzbeteg állapota hasonló a szeszfüggésben szenvedőhöz, csak szesz helyett a pénz halmozásának rabjává válik. Veszélyes és önmagát erősítő lelki betegség ez. Minél jobban törekszik több pénz szerzésére, annál kevesebb idő és erőforrás jut emberi kapcsolataira és más természetes örömröt adó tevékenységre.

Elsősorban egy gazdag pénzbetegsége válik szembetünőbbé. Aki ha milliomos, akkor feltétlen a tízmilliomosok társaságába vágyik. Ha már ott van, százmilliomos szeretne lenni és így tovább. Mivel a pénz és hatalom könnyen egymásba váltható, és a hatalom szerzése is szenvedélyé, betegséggé válhat, a pénzbeteg egyben a hatalom, befolyás szerzésének megszállottja is lehet. Továbbá a pénzbeteg jó eséllyel kerülhetnek nagyvállalatok vezetői állásaiba. De a pénzbetegség a fogyasztói társadalom átlagpolgárát is egyre erősebben sújtja. Hiszen egyre kevesebb ember számára örömröt adó a munka, bomlanak a kisebb-nagyobb közösségek, válságban a család. Egyre többen már csak annak örülhetnek, ha pénzt látnak néha.

Míg a szeszbetegség, a kábítószeres és más függés főleg az egyént, a családot teszi tönkre, a pénzbetegség a közösséget, a társadalmat sodorja pusztulásba. Még hozzá úgy, hogy jó ideig azt hihetjük, hogy fejlődünk, haladunk és gazdagodunk. Ám a pénzbeteg tevékenysége egyenesen az emberiség fennmaradását veszélyezteti. Ugyanis a gazdagodni vágyók, különösen a némi hatalommal is rendelkezők nagyban gerjesztik a világgazdaság vésszesen pörgő gépezetét. Úgy juthatnak még több pénzhez, ha az emberiség minél több erőforrást és nyersanyagot elhasználva többet termel és fogyaszt. A pénzbeteg tevékenysége a pénzgyarapítási szenvedélyébe a természetes környezet és mi is belepusztulhatunk. Hiába látszik már a szakadék széle, hogy nem lehet tovább gazdagodni, önmérsékletet kellene tanúsítani, mégis tehetetlenül sodródunk.

Hiába intett az aranyborjú története, a körülötte hódolók végzete, hogy az embernek nem szabad a pénzt istenítenie. Akkora a pénz vonzereje, hogy a piac, a pénz mindent elrendező voltának hirdetése, a piac láthatatlan kezének képzete mondhatni ellenállás nélkül söpörte el a keresztény Európa szellemiségét. Kimondták, nem kell különösebben aggódni az emberek erkölcsi gyengesége miatt, mert a piac láthatatlan keze a közjó szolgálatába állítja a pénzsóvárságot. Ennek is tulajdoníthatjuk, hogy világunk válsága mára olymértékben mélyült, hogy az emberiség mint egész menthetetlennek tűnik, és már csak a kisebb közösségek, mint népünk mentésére gondolhatunk.